

8. Polostrukturovaný rozhovor s JUDr. Tomášem Krausem (bývalým tajemníkem Federace židovských obcí)

Vy jste byl tedy tajemníkem židovských obcí, zabýváte se restitucí židovského majetku jak z válečného, tak z komunistického období nejen u nás, ale i na nadnárodní úrovni.

Jak dlouho jste plnil tuto funkci?

Přes 30 let.

Jak probíhalo Vaše působení před vznikem samostatného Česka, vypíchl byste nějaké rozdíly před a po osamotnění?

Trochu jo, trošku tam rozdíly byly. My jsme měli dvě témata. První bylo restituce majetku, nejenom nemovitostí, ale veškerých komodit. Ten rozsah té obrovské škody vyšel najevo až tím detailním studiem. Začalo to nemovitostmi, dále sbírky uměleckých předmětů, pak tam byli pojistky, spící konta ve Švýcarsku, ono to se rozrůstalo a teprve postupně se rozkrýval ten obrovský rozsah těch konfiskací, které nacisti udělali v relativně krátké době. Uplynulo několik desetiletí, než se to vůbec začalo nějak řešit, navíc spoustu lidí tady ani už nebylo v té době (ti poškození).

Takže to nakonec dostali jejich příbuzní?

Ono se to udělalo v několika rovinách. Co se týkalo individuálního majetku, tak tam vlastně došlo k nějakým legislativním úpravám v rámci České republiky. My jsme to potom rozšířili na celou Evropu, ale začínali jsme u nás.

Vy jste tehdy spolupracoval i s tehdejšími německými kancléři?

To byla druhá oblast. Tahleta první, ty takzvané restituce (návrát konfiskovaného majetku), to jsme samozřejmě nejdříve řešili v té české rovině a pak jsme ten náš příklad (model), který se vytvořil postupem času, použili na jiné státy na naše doporučení. Vytvořili jsme takzvanou smíšenou komisi mezi vládou a zástupcema té komunity a ta vlastně identifikovala ty jednotlivé oblasti a způsoby, jak se dá dosáhnout určité, omezené spravedlnosti, protože se to nikdy do toho původního stavu navrátit nedá. To, o čem vy mluvíte s Helmutem Kohlem a druhými, to byla odškodnění obětí holokaustu. A my jsme také nezůstali jen u toho, my jsme to vlastně rozšířili na odškodnění pro oběti nacismu (nejenom holokaustu). To znamená nejenom ty židovské oběti, ale všichni. Skončilo to s jednáním s kancléřem Shrederem tehdy a s tím jsme se dohodli, že dokonce i takzvaně totálně nasazený (lidí, kteří odsud byli odvezeni na práci) dostali také určité odškodnění.

A vypíchl byste tedy nějaké ty rozdíly?

Ano, rozdíl byl vlastně v tom prvním československém přístupu, protože my jsme s tím začali relativně brzo (prakticky už v roce 90-91). Začali jsme se zajímat o možnost získat zpátky ty konfiskáty, ale říkám to velmi často a velmi otevřeně a rád – naším největším spojencem byl Václav Havel. Jednak jsme se znali z dob disentu, ale to nebyl ten hlavní důvod. Hlavní důvod byl, že on byl skutečně takový maják toho morálního přístupu a on toto považoval za svoji téměř povinnost nějakým způsobem napravit tyhle ty krivdy které se tady staly. Takže to jsme dělali

víceméně společně, respektive s lidmi kolem něj. Tam máme od té doby spoustu přátel a kamarádů. Bohužel ale musím říct, že ne úplně všechno se povedlo. Co se týkalo třeba těch nemovitostí. Bylo jasné, když jsme s tím začínali, že se nejdříve musí rozdělit Československo. Mimochodem ono to trochu souvisí i v tom širším kontextu s restitucemi jako takovými, tím pádem i s těmi církevními restitucemi. To se zablokovalo v době, kdy ještě bylo československé federální shromáždění, kdy slovenští poslanci se postavili proti.

Takže Slovensko nechtělo řešit ty restituce?

Ano. Skutečně se postavili proti, jinak by bývali byli ty restituce jako takové vyřešené velice elegantním způsobem, protože my jsme měli připravený návrh zákona, který ve velice zjednodušené zásadě říkal: Co bylo ukradeno, musí být vráceno. Ale takzvaně vulgárně řečeno: Hodili nám do toho vidle slovenští poslanci a nejenom oni. Pak tam byla ještě docela nepřijemná etapa, kdy i naši čeští poslanci se postavili proti s tím, že by se jednalo o židovské muzeum jako takové, a to by odešlo do Izraele. To jsme řekli, že v první řadě židovský muzeum jako takové musíme získat zpátky – my jakožto představitelé místní židovské komunity. Jestli potom něco si s Izraelem dohodne nebo ne, to bude už na nás. To na začátku nevypadalo, jednalo se tak nějak o nás bez nás. Tak tomu jsme zabránili. Ale je pravda, že ještě v tom federálním parlamentě se to nepovedlo. To zůstalo tedy úplně zablokované, takže jsme skutečně museli počkat až na rozdělení Československa. Potom za české politické reprezentace a vůbec v těch podmínkách České republiky se to potom už povedlo.

Jak dřívější režim vnímal židovské náboženství?

Komunistický režim ho vnímal stejně jako všechno ostatní náboženství – v zásadě nepřátelství. U toho židovského náboženství to bylo dvojnásobně. U křesťanských církví to bylo nepřátelství z definice, nepřátel ideologické, nepřátel způsobem nazírání života atd. Socialismus byl vždycky postaven na marxismu, leninismu, respektive to byla ta třídní politika. Dělnická, rolnická a nějaká pracující inteligence. Pro jakýkoliv další tam nebylo místo.

Takže vlastně náboženství bylo nelegální?

Tak...protože ten marxistický přístup byl materiálně agnostický, když se to vezme takhle, a to s náboženstvím nemělo absolutně nic společného. Takže to bylo v naprostém rozporu a podle toho se ten režim taky choval. Samozřejmě ono to všechno šlo z Ruska. Tyto české podmínky byli aplikované podle moskevských poradců. Takže v zásadě ten režim se k tomu stavěl jakožto k náboženské společnosti (z definice nepřátel). V případě těch židovských to bylo ještě dvojnásobné, protože to byli všichni také, z jejich pohledu, potencionální agenti Izraele. Prostě izraelský sionismus společně s americkým imperialismem byli dva hlavní nepřátelé socialismu. Zajímavé je, že to nebylo zakázané formálně.

Takže bohoslužby se normálně konali?

Ano, dokonce probíhaly bohoslužby, ale bylo to všechno pod přísným dohledem. Ten přísný pohled byl jednak viditelný – to znamená o bytí, či nebytí těch jednotlivých obcí rozhodovali církevní tajemníci, tak jako v případě těch křesťanských církví, ale pak také ten neviditelný pohled. Skutečně všechno bylo pod drobnohledem StB a policie.

Otázky k tématu

Tak nejprve bych Vám rád představil definici konfliktu, kterou jsem pro mou práci zvolil: "Konflikt způsobený nebo odůvodněný náboženskými rozdíly, kdy se nábožensky

motivovaná skupina pokouší šířit svou víru násilím nebo potlačit jinou skupinu kvůli jejímu náboženskému přesvědčení nebo praktikám." Berme tuto definici a já mám otázku:

Jak vnímáte zhoršující se situaci projevů antisemitismu od začátku války na blízkém východě?

Pozor to jsou ale dvě úplně rozdílné věci. To bych vůbec do sebe nemíchal, protože to, co tam máte na začátku naprosto správně (definice konfliktu) se týká možná náboženských konfliktů obecně s výjimkou judaismu. Judaismus je jediné náboženství, které není expanzivní. Nepřesvědčuje nikoho, aby přestoupil k víře, ba naopak odrazuje. Konverze k židovství je velice složitý proces, který trvá třeba tři roky nebo i víc a vyžaduje naprostou změnu životního stylu a vůbec pojetí života. Soukromého i veřejného. Takže to je zcela zásadní věc, která se odlišuje od křesťanských náboženství a vůbec křesťanských církví všech, protože tam ten mesianismus a vůbec prostě ten přístup o přesvědčování ostatních, aby přestoupili k té víře u nás neexistuje.

Myslíte jako mají například radikální islamisté a jejich sebevražedné útoky?

Ano, přesně tak. My jsme v podstatě exkluzivní, nikoliv inkluzivní.

Já jsem se dočetl, a to může nejspíše korelovat, že židovská populace má právě malou natalitu je to tak?

Bohužel.

Že vlastně zaniknou na úkor těch velkých, dominujících náboženství jako je například islám.

Ano, takhle to doopravdy je. Ta čísla jsou opravdu zajímavá. Nikdo o nich nic moc neví. Během holokaustu zahynulo 6 milionů lidí. Byly to podle určitých statistik zhruba dvě třetiny evropského židovského obyvatelstva. Odhadovalo se, že v Evropě v té době bylo něco okolo 10 milionů židů. Z toho šest milionů zahynulo. Třem milionům se podařilo přežít. Buďto teda žili na východ od teritoria bývalého sovětského svazu, nebo se jim podařilo včas utéct z nacisty obsazené Evropy. Dneska jsme na číslech, teprve z toho je vidět ten rozsah té tragédie, kdy celková světová židovská populace je na těch 10 milionech. Po osmdesáti letech.

Já jsem se dočetl, že Německo má paradoxně velmi velké zastoupení židovské komunity v Evropě. Je to pravda?

No není. Největší zastoupení je ve Francii. Na druhém místě je Anglie. Na třetím místě, pokud to bereme jako v Evropě, je Ukrajina. Nebo spíše byla, teď je to samozřejmě velice sporné. A teprve až potom je Německo a potom následuje Maďarsko. Ale ti už jsou řádově úplně jinde, protože ti první tři se počítají ještě v nějakých jako statisících, pak už jsou to ty desetitisíce. Ale dohromady, včetně teda Spojených států a včetně Izraele je to něco kolem deseti milionů lidí. To je nic, to je jako Čechů. Dohromady možná už, jestli jsme za tu statistiku na nějakých možná dvanácti, čtrnácti, tak pořád je to řekněme možná v uvozovkách bývalé Československo. To proti těm miliardám, které jsou dneska ve světě, tak to je skutečně 0,2 % světové populace.

Slyšel jste o útocích na vídeňský hřbitov, sprejování Davidových hvězd na domy židů, nebo žhářské útoky na synagogu v Berlíně? Řekl byste mi k těmto případům, jak je vnímá komunita?

Je to nejenom moje teze, ale já ji poměrně často opakuji, antisemitismus, jako taková odvěká nenávist k židům mutuje. Mutuje, kdybychom šli do nějakých kořenů, tak bychom se dostali do starověku, protože to židovský náboženství bylo vždycky jiný oproti tomu takzvanému mainstreamu. Vždycky to byly ty takzvané, dneska bychom je nazvali disidenty. Vždycky byli prostě proti tomu. V Římě, jedno z těch židovských povstání bylo proto, že Římané uctívali své císaře jakožto bohy. No, prostě pro žida neexistuje ztělesnění boha, tak jak je vnímáný. To je prostě pohanský symbol. Svým způsobem to je i křesťanství, ale to je o něco složitější. Takže vždycky tam docházelo k těm řekněme náboženským konfliktům, to je vlastně Vaše téma, díky tomu, že ta židovská komunita nikdy nebyla připravená slevit ze svých standardů, které byly dané zjednodušeně řečeno, desaterem. V momentě, kdy se tam překročil ten základní princip, tak židovská komunita s tím nesouhlasí, a to je dodneška. To židovství, to není jenom náboženství, ale je to i určitý etický kodex, jak se mají lidi mezi sebou chovat. A to pokaždé ten případ nebyl. To je ale na několik přednášek. Ten konflikt mezi židovstvím a křesťanstvím kulminoval někdy v tom středověku, ale koneckonců i v novověku, ale pořád to byl náboženský konflikt. Dneska my tomu říkáme antisemitismus, ale nebyl to antisemitismus, protože to je nový pojem, který vznikl až v 19. století, byl to antijudaismus. A to je takové to klasické církevní dogma, které se někdy datuje prakticky od počátku křesťanství. Potřebovali se odlišit od svých kořenů a je to takové velice jaksi lapidárně, vulgárně řečeno židé nám zabili Ježíše, což je úplně nesmysl. Když se na to člověk podívá, tak Ježíš sám byl žid.

Kdybychom se vrátili k tomu novověku, řekněme za posledních padesát let. Jak vnímáte tyto konflikty?

No, to je právě ono. Já říkám, že to mutuje, protože dneska v 21. století by už asi neobstála teze, že ti židé nám zabili Ježíše. To už prostě nejde. To je mimochodem důvod proč nacisti přišli s něčím úplně jiným. Nacisti přišli vlastně s tezí, že do židovství není nějaké jiné náboženství, ale že je to jiná rasa. Protože to zas vrcholilo v době toho osvícenství, kde celý svět najednou přijmul určitý systém kategorizace všeho možného, tak se to potom stáhlo i na tu sociální antropologii a tam najednou vychází, že teda vlastně je systém určitých ras a jedna rasa je nadřazená a druhá je jako nižší. Takže z toho vlastně vznikala jakási nacistická ideologie. Dneska, v 21. století, především po tom, co se stalo během 2. světové války, tato rasová teorie je naprosto nepřijatelná pro všechny. Takže se muselo najít něco jiného, a to něco jiného byl konflikt mezi Izraelem a Palestinou. Takže to je to, jak to mutuje. Prostě vždycky si to najde někde nějaké podhoubí, ale ta nenávist, která je v podstatě svým charakterem zcela iracionální, se manifestuje a odůvodňuje určitým kontextem. Tak teď je to zrovna tohle. V Berlíně se sprejují baráky židovskými hvězdami, protože to většinou dělá imigrantská komunita (arabská), která se do toho Berlína nějakým způsobem dostala a už když byli malý, ještě předtím, nebo částečně jejich rodiče, když byli malý, tak se jim toto vtloukalo do hlavy.

Že je tam učili, že tohle je tvoje kultura a největší nepřítel je žid?

Přesně. Neřekli jim z jakého důvodu, ale prostě to takhle je.

Mají takovou výchovu?

Ano, mají takovou výchovu.

Já jsem se z rešerše novinových článků a literatury dočetl a celkově si uvědomil, že může existovat jistá korelace mezi dynamikou migrace islámských zemí do Evropy a počtem útoků. Je to pravda?

Ano, samozřejmě, že ano. Dokonce jsou protesty ze strany německých, francouzských a španělských studentů, že se nechtějí ve školách učit o holocaustu. Protože oni jsou přece taky vystaveni padesát let perzekuci ze strany Izraele, což je nesmysl, ale to je zas trošku něco jiného. Takže určitě ano, ta korelace tam je a je velmi silná.

Cítí se židovská komunita v Evropě ohrožena?

Velice. V poslední době i podle určitých výzkumů, statistických čísel atd. Především, co si budeme povídat, od toho října. Já jsem teď především dělal nějaké stanovisko k tomu co se stalo, protože byli čtyři měsíce od toho útoku 7. října. A tam bylo strašně zajímavé sledovat vývoj veřejného mínění ve světě. Takže z toho prvotního šoku, co se stalo 7. října, kdy opravdu ty zvěrstva, to bylo něco neuvěřitelného. Oni si to ještě natáčeli a dali si to na sociální sítě. To, když dětem řezou hlavy a upalují je zaživa, no svět byl v naprostém šoku. Netrvalo ani týden, a to paradigma se zcela obrátilo. Najednou ta oběť je agresor a agresor je oběť. Což je neuvěřitelné. To veřejné mínění považuje za oběť nikoliv Izrael, ale ty Palestince. Tam je velký problém té takzvané kolektivní viny. Kolektivní vina neplatí ani na jedné straně. Běžní Izraelci nemohou za to, jak postupuje jejich vláda. Často s ní velice nesouhlasí (ale není to nic platné). Nebo takhle, v těch základních parametrech se možná shodnou, ale neshodnou se třeba v těch detailech. Z druhé straně obyčejní, běžní Palestinci nemohou za to, že tam je Hamás a že je drží pod krkem. Ale prostě oni jsou ta oběť. Jenomže světové mínění nechápe, že ten hlavní nepřítel, který tam je a který může za to utrpení toho palestinského lidu, je Hamás, ne Izrael. A to je něco, co se velice špatně, v té záplavě těch mediálních obrazů, vysvětluje.

Narůstají obavy z útoků v české židovské komunitě, nebo je na našem území pro židovskou komunitu stále bezpečno?

Já si myslím, že je stále bezpečno.

Tím, že nemáme tu islámskou migraci?

Není to jediný důvod. Určitě to svým způsobem bude hrát roli, ale asi to není úplně určující. Tam je důležitý, že česká veřejnost vždycky, nebo řekněme v posledních třiceti plus letech, protože během komunismu (tak jak jsme se o tom bavili) to jednak bylo tabuizované a za druhé se o tom prakticky nemluvilo v tom veřejném prostoru. Takže nikdo, pokud se ho to přímo nedotýkalo, o tom moc nevěděl. Ale dá se říct, že tady byly určitý sympatie vůči té Izraeli a vůči židovské komunitě vždycky. V českém národě jako takovým, tím myslím v české většinové společnosti. Neříkám, že tady nebyl antisemitismus, určitě ano, ale v porovnání (i statistickým) s ostatními zeměmi vždycky byl minimální. Vždycky byl až téměř marginální. Alespoň podle těch statistik, které máme. V poslední době se to trošičku láme, protože nastupuje nová generace, která už nemá řekněme tak hlubokou zkušenost s tím. Přestože pořád platí, že určitá afinita českého prostředí vůči té židovské, tak vychází jednak ze společného prožitku (vymezení), jsou tam velice silné paralely vůči supervelmocím. Vždycky, když český národ trpěl, tak to bylo kvůli nějaké té supervelmoci, která byla okolo. A to ten židovský národ měl taky. Takže tam jsou velice silné paralely. Pak je tam takový ten kulturní, trošku romantický pohled. Já vždycky říkám, že neznám nikde žádný národ na světě, který by ve svých národních pohádkách měl židovskou část. A to my máme, my máme ty staré pověsti české, Jirásek tam zmiňuje golema, rabi Leva, tohle všechno tam je. Takže každému malému dítěti se nemusí nic vysvětlovat.

Jak probíhá spolupráce mezi světovými lidry a hlavními židovskými představiteli na utlumení antisemitismu?

Jsou to vlny. Já jsem to zažil na vlastní kůži, protože jsem tam skutečně seděl těch třicet let. My jsme, jako česká společnost, nebo představitelé české komunity, měli vždycky unikátní pozici, protože my jsme právě dávali takový ten příklad, že antisemitismus lze nějakým způsobem potlačit. Protože my jsme to prakticky nikdy nezažili, ne do té míry, aby to bylo alarmující. V Evropě to zdaleka takhle nebylo, a to jak na východ, tak na západ. Tam je jedna zásadní věc. Ty vlny totiž vycházely vždycky z toho mezinárodního kontextu. Například: Já jsem třeba, svého času, kdy jsem byl místopředseda evropského židovského kongresu, tak jsme měli jednání s předsedou evropské rady. A naši kolegové, především tedy z východní Evropy, ale taky ze západu, si stěžovali na viditelný nárůst antisemitismu. Takže my jsme za nimi přišli, řekli jsme: „Podívejte se my tady máme jednoznačně prokázáno, že tady narůstá počet incidentů, které nějakým způsobem registrujeme, co s tím budeme dělat?“ A tenhle ten člověk, což byl mimochodem německý profesor, velice významná figura, říkal: „Přátelé, domluvte svým izraelským kolegům, ať si tam udělají pořádek a přestane antisemitismus.“ A my jsme řekli: „Ale pane profesore, takhle to není. My jdeme za vámi, jakožto představitelem evropské instituce, a my pro to musíme něco udělat, to nemá přeci s Izraelem nic společného. I když tam ty kořeny mohou být, ale jde o nás, nejde o Izraelce. My jsme občané evropských států, nejsme Izraelci.“ On se strašně lekl, protože mu teprve došlo, co řekl za úplný nesmysl. A od té doby mě do dnes zdraví. Vždycky když se někde potkáme, tak mě téměř objímá. Protože si uvědomil, co to řekl za hovadinu.

Řešil jste nějaký velký případ konfliktu proti judaismu na území Evropy za posledních 30 let?

Těch bylo spousta. Těch bylo opravdu hodně.

Vypíchl byste nějaký?

No byly případy, které se odehrávali v Polsku. Konkrétní, to bych se musel podívat do nějakých zápisů, ale řešili jsme vydávání protokolů sionských mudrců. Pak jsme řešili vydávání Main Kampfu dokonce u nás. Tady jakýsi pan Zítka vydal knížku Main Kampf, pak se ta situace tak trochu opakovala v případě Naše vojsko. Což ale to jsou české případy, které jsou opravdu marginální a byly v zásadě nějakým způsobem eliminovány v rámci české společnosti, kdy česká společnost se postavila proti tomu, ne my. V zásadě tam šlo o jednu věc, že oni argumentovali tím, že oni s tím nemají nic společného. A jak ten pan Zítka (nakladatel), tak tady ten ředitel toho nakladatelství Naše vojsko, oni říkali: „My se s tím neztotožňujeme, ale je to dobrý kšeft.“ Viděli v tom zisk. Dokonce jsme iniciovali změnu zákona, že když toto někdo bude šířit pod záminkou, že je to komerční, tak je to stejné jako trestný čin. Takže od té doby oni si dávají velký pozor.

Pak co se týká té Evropy, tak samozřejmě tam byli situace v Německu, kdy jednak, to už jsem říkal, se lidi (studenti) postavili proti tomu, že mají poslouchat přednášky o holocaustu, ale pak byly případy ještě daleko horší. To bylo strašné. Tam unesli nějakého člověka, zavraždili ho a pak ho někde vystavili. Opravdu hodně nechutné. A úplně nejhorší případ, který jsme řešili, my ne, jako našťestí, ale byli jsme o něm informováni z první ruky, to byl případ nějakého teroristického útoku na židovskou školu ve Francii. Ten atentátník, což jsme viděli teďka 7. října, to je stejný modus operandi, on si to natáčel. On si natáčel, jak podřezává děti.

Jakože to pak šíří v té své komunitě a je za to uznávaný jako hrdina?

Je za to uznáván jako hrdina. Samozřejmě oni ho dopadli, zastřelili a on byl uznáván a oslavován jako mučedník. To je člověk, který si opravdu natočil, jak vraždí děti.

To je šílené. Takže jde doopravdy o tu výchovu, jak oni se k tomu staví na té druhé straně.

No je to, já to říkám nerad, já jsem vždycky tu tezi neschvaloval, ale je to skutečně střet civilizací, je. A není to možná střet civilizací, ale je to rozhodně střet mentalit. Prostě ta mentalita je úplně jinde, a to je to s čím bojuje Izrael, to je pro nás nepochopitelné, protože my máme v sobě ty civilizační návyky, které jdou několik desítek generací dozadu. Oni to nemají.

To souvisí i s tím příchodem úplně nových kultur do Evropy jako například právě islámských. Jestli vůbec dovolit tu migraci zcela rozlišných kultur, které tady právě potom úplně mění prostředí, zavádí nové tradice atd.

Ano, ano. Já jsem amerikanofil. Odjakživa jsem byl, především během komunismu. My jsme tu Ameriku obdivovali z mnoha důvodů například kulturních. Vznikl tam jazz, vznikly tam obrovské kulturní fenomény. A to bylo jen díky tomu, čemu se potom v té Evropě říkalo multi-kulty. Prostě americká společnost, to byl ten melting pot, ten tavící kyblík. Takže já jsem byl vždycky propagátorem toho. Jenomže jde o to, jací lidé přicházejí, s jakými úmysly, a především jde o ten demografický poměr. V momentě, kdy už z té minority přerůstá téměř do majority, tak je něco špatně. Jsme toho svědky v Německu, ve Francii, v Belgii tam už ta reprezentace je i politická, tam jsou strany. V Americe to koneckonců vidíme u těch demokratů, kde jsou ty dvě ženy, které jsou Palestinky a už to vyvolalo obrovský konflikt v rámci demokratické strany.

Úplně vlastně mění tu společnost?

Úplně mění to paradigma. Ano. Takže já jsem vždycky byl pro multi-kulty, ale v určitých mantinelech. Furt si myslím, že je to pro nás obohacení. Já to znám, vlastně jsem vyrůstal na té muzice, tak já vím, že když přišli jazzmani s tím, že jim už nestačí Jazz. Že se budou koukat, jak se to hraje v Indii. A hned z toho vzniklo Shakti a prostě takové kapely bezvadné jako například Mohavishnu orchestra, tak je to vždycky obrovské obohacení. Ale neztratilo to tu svou podstatu, o tohle jde, aby to neztratilo tu identitu, která může být ovlivněna zprava, zleva, zeshora, zespona, to je jedno, ale furt je to ta stejná identita. Tady hrozí, že tahle skupina lidí se bude snažit tu majoritu překlopit jakoby k sobě. To znamená, že oni nakonec budou horší než ty inkvizitoři, kteří vraždili ty indiány.

Přetrvává nějaký dlouhodobý konflikt proti židům nyní?

Myslím si, že právě tahle migrace. Protože tady dochází k projekci toho, co ta imigrantská komunita vnímá jako nebezpečí, nebo jako nepřátelský. Oni si projektují synagogu jako exponenta Izraele. To je to, co jsme říkali o těch komunistech. Ten komunistický režim to vnímal taky takhle, ono je to strašně zjednodušené a tím pádem není třeba nic moc vysvětlovat. Řekněme pro méně zkušené lidi je ta linka natolik jasná, že se podle toho řídí. Takže tam jde ta hranice. Já si myslím, že dneska ty konflikty koneckonců, zatím jsme o tom nemluvili, i ten pravicový radikalismus, který jde až téměř do neonacismu, už nemá takovou sílu jako ten islámský radikalismus. Tam záleží samozřejmě zase i na těch číslech, protože kolik je neonacistů? Tak jestli se to bude odhadovat v nějakých tisícovkách, tak možná. Ale těch radikálních islamistů jsou ne-li statisíce, tak určitě desetitisíce v té Evropě.

Takže ten hlavní konflikt je mezi tou kulturou judaismu a islamismu?

Ono to není ani mezi tou kulturou judaismu. Já si myslím že to je vlastně mezi tou kulturou mainstreamu, jejíž součástí je teda ta židovská skupina a tím ostatním. To není prvoplánově že chceme zničit židovskou komunitu, to je útok proti evropské společnosti jako takové.

Jaký nejzávažnější konflikt proti židům za posledních 10 let byste vypíchl?

Já myslím že Charlie Hebdo byl takový klíčový konflikt. Protože to se malinko zapomnělo i v té Paříži. Ti útočníci vlítli do té redakce a způsobili tam strašlivý masakr, ale ono jim to nestačilo. Přímo naproti redakci byl košer hypermarket. Jen tak obyčejný obchod s košer potravinami. No, tak vlítli rovnou i tam, protože to bylo po ruce. Jim bylo úplně jedno, že to byli nějaký lidi, kteří jsou v zásadě Francouzi a s Izraelem nemají nic společného. Je to prostě tak, jak to měli ty komunisti z definice nepřítelé. To byl hodně ošklivý incident.

A tento případ jste nějak řešili?

No tak neřešili jsme to my. Ve Francii existuje systém ochrany židovských tzv. měkkých cílů, což jsme my zavedli tady taky. My jsme byli jedni z prvních, kteří přišli s ochranou měkkých cílů, protože my jsme byli první měkké cíle, které by teoreticky, naštěstí jenom teoreticky, byly na ráně. Takže já jsem tehdy rozjel jednání s policií, s ministrami vnitra, s bezpečnostními službami atd. a dodneška to funguje. Bohužel teda to, co se stalo tady na filozofický fakultě, nikdo nemohl předpokládat. No, ale v zásadě to spadá do situací, které my jsme předjímalí. Ale my jsme vycházeli z izraelských zkušeností, takže my víme, že nejhorší při ochraně těch měkkých cílů je tahle situace. Ten střelec, ten tzv. osamělý vlk. Tohoto střelce nejde nijak odchytnit. Když je nějaká konspirace, tak se dá rozkrýt, ale v momentě, kdy je nějaký tenhle šílenec, samostatný blázen, tak mu nejde zabránit, odhalit ho, předvídat. My jsme byli v šíleném šoku tady v té Praze, co se stalo. To vůbec nikdo nechápe, že něco takového se mohlo stát. Tak ale v Izraeli to měli desetkrát tolik. To byli tyhle ti šílení (podobní jako ten, který tady střílel na fakultě) ti přilítli do těch kibuců a začali dělat tohle, akorát nebyl jeden, bylo jich, několik set.

Máme nějaké náboženské nebo etnické konflikty v Česku?

Nemáme. Jediný problém, který máme (a my jsme velmi často téměř mluvčími) jsou řekněme ne úplně hezký situace, který se týkají romské komunity. Ted'ka naštěstí se ta romská komunita svým způsobem emancipovala, etablovala, takže oni už se dokážou postarat sami o sebe. Ale ze začátku my jsme jim byli velmi nápomocní, protože jsme to považovali za svou morální povinnost. Poukázat na to, že tam platí kolektivní vina. Ale jedním dechem já vždycky říkám, že ten konflikt, který tady vzniká není politický, ale je sociální. Že ta nevraživost, svým způsobem iracionální nenávisť většinové společnosti vůči těm Romům, předsudky atd., vzniká z těch sociálních situací, ve kterých se ty lidi pohybuji.

9. Polostrukturovaný rozhovor s Hanou Kubátovou, M.A., Ph.D.

Vy jste historička a politoložka zároveň. Působíte na fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy, zabýváte se právě antisemitismem a celkově historií židů.

Jak dlouho působíte na fakultě sociálních věd?

Dobrá otázka, myslím si, že akademické místo, ve smyslu jako zaměstnaná, jsem od roku 2012.

Jak dlouho a proč se zabýváte právě problematikou antisemitismu?

Myslím si, že to nějak vyplynulo možná i z událostí v širším kontextu. Když jsem začala studovat, tak moje první práce (bakalářská práce) byla o Josefu Tisovi. A měla jsem štěstí, že jsem měla školitelé, už od toho bakalářského studia, kteří mě nějakým způsobem nadchli a inspirovali. Já jsem se potom, i na základě toho, jak jsem na tom pracovala, přihlásila do Budapešti, kde tehdy sídlila středoevropská univerzita. Přihlásila jsem se na program, který se věnoval nacionalismu, ale který měl Jewish studies track. Přešla jsem tam tedy na magistra, získala jsem tam stipendium a podporu. Ze začátku jsem tam absolvovala celé kurzy, které se věnovaly nejen židovským dějinám, ale ten program byl právě výjimečný tím, že spojoval různé obory. Byly tam kurzy, které se věnovali nacionalismu a antisemitismu dále kurzy, které byly více dějepisné a kurzy, které byly více etnografické a politologické. Vlastně mě ta kombinace asi inspirovala natolik, že jsem se potom začala věnovat antisemitismu, a to už se mnou trochu zůstalo.

A jak dlouho se tomu tedy věnujete?

No těžko říct. Já nevím, kde přesně ten začátek je. Já v těch svých pracích tak úplně nevnímám antisemitismus jako něco, co se studuje zvlášť. Já vlastně chápu antisemitismus jako něco, co nám méně poví o židech, jako nám poví o většinové společnosti. A vlastně mě, asi od té Budapešti, tedy od nějakého roku 2009, začali zaujímat vztahy mezi většinou a menšinou a začala jsem zkoumat antisemitismus jako pochopení moderním slovenským dějinám. My jsme byli československá rodina a do značné míry jsme byli politicky aktivní. O rozpadu Československa se u nás hodně mluvilo. A na Slovensku, v té době, kdy se mělo Slovensko osamostatnit, tak některá ta nacionalistická témata a narativy byly spojené s obdobím slovenského státu. A to se u nás často diskutovalo a zajímalo mě to. Takže já jsem k tomu antisemitismu trochu přišla i oklikou, že mě zajímalo, co se na Slovensku stalo. Vždycky jsem ten antisemitismus chápala i odborně potom, kdy už jsem se mu začala věnovat, dejme tomu posledních 10 až 15 let, jako něco, co je součástí naší společnosti, a právě by se nemělo vnímat jako něco odděleného od ní.

Doslechl jsem se, že máte ráda dívat se na problematiku z několika úhlů. Mě se líbí, že na antisemitismus se dá dívat právě z politicko-historického hlediska, ale taktéž právě například z geografického nebo kulturního. Z toho geografického hlediska se dá dívat například na migraci. Tím mám na mysli migraci do Evropy z islámských zemí.

Myslíte si, že existuje korelace mezi útoky na židovskou komunitu a zmíněnou islámskou migrací?

Tak nejsem úplně odborník na Evropu jako takovou a chápu, že postavení židovských komunit na západní Evropě bude odlišné od toho, jaké jsou židovsko-nežidovské vztahy na východě,

ale myslím si, že tam nějaká souvislost je. Nemyslím si, že jediná, ale určitě tam nějaká souvislost je. Může to být však širší a museli bychom si nejprve definovat, jak ten antisemitismus chápeme a co chápeme jako jeho projevy. Já vnímám to, že nejvíce kde antisemitismus roste je na sociálních sítích. Viděla jsem nějakou statistiku, která říkala, že ty weby, kde je ten antisemitismus nejsilnější, jsou psané v arabštině. Moje chápání toho, co vidím okolo sebe jako vědec je takové, že tam určitá souvislost určitě bude, ale musela bych se na tuto otázku lépe připravit a podívat se na více statistik.

Jak vnímáte zhoršující se situaci projevů antisemitismu od začátku války na blízkém východě?

Od začátku války vnímám velkou těžkost o tom mluvit. Jednak, že se mě to dotklo, jednak že se mi o tom těžko učí (o tom antisemitismu), že je to jakoby náročnější téma. Ono to vždycky asi bylo náročné téma, ale teď mám pocit, že ta ještě další hladina antisemitismu a těžkosti je silnější. Po tom sedmém říjnu, já jsem zrovna ten týden začala učit kurz o antisemitismu a fakt se mi tedy učilo těžko. Učilo se mi těžko, protože ty nálady v té třídě se vyostřily pod vlivem toho současného konfliktu. To, co já vnímám je opravdu ta těžkost, která souvisí s tím akademickým prostředím. Pro mě největší překvapení bylo, když se po té první vlně šoku začalo mluvit o tom, že je to nějaká forma dekolonizace a rezistence na straně Palestiny. A že ten útok Hamásu některými skupinami akademiků, nebyl odsouzen. U těchto kolegů jsem měla pocit, že jsme na jedné straně nějaké liberální demokracie, která věří a chrání menšinová práva a zároveň, která bojuje proti nenávisti jak výzkumně, tak i osobně. Ta těžkost spočívala v tom, že někteří kolegové používali koncepty, které já jsem nechápala, jak mohou použít v tomto kontextu a nerozuměla jsem tomu. A to je vlastně ta moje těžkost, že každý do toho promítá svoje ideologické vnímání a já jsem nechápala, jak je možné ten útok neodsoudit.

Slyšela jste o útocích na vídeňský hřbitov, sprejování Davidových hvězd na domy židů, nebo žhářské útoky na synagogu v Berlíně? Řekla byste mi k těmto případům, jak je vnímají odborníci jako vy?

Tím, že jsem součástí této komunity odborníků, tak jsem se mohla účastnit více konferencí i jako organizátorka, kde jsme museli být opatrnější z hlediska bezpečnosti. Pokud lidi organizují aktivity a akce, které jsou spojené s židy a s antisemitismem, musí být velmi opatrní. Jednak to bylo v Mnichově, kde jsme šli do židovské komunity a do synagogy, tam jsme procházeli velmi přísnými bezpečnostními opatřeními, abychom tam vůbec mohli. Vnímali jsme z diskusí s nimi, že to není jen něco, že ta komunita je citlivější, ale že tomu předcházeli nějaké útoky radikální pravice v Mnichově na synagogu. A vlastně i teď nedávno, minulý rok, kdy jsme organizovali s kolegou v Praze největší holokaustovou konferenci, která se konala asi měsíc od začátku války, tak jsme byli v kontaktu s policií české republiky v ohledu bezpečnosti našich účastníků. Někteří naši účastníci, kteří tam vystupovali se taky báli, nebo vyjadřovali obavy z toho přijít z té západní Evropy, nebo Spojených států, kde ta atmosféra byla na těch kampusech ještě vyostřenější, na konferenci, která byla takto zaměřená. Ale naštěstí jsme ani na jedné z těch akcí nic nezažili, ale vnímala jsem, že tam to ohrožení je. A z té komunity jsem cítila takové rozčarování (vystřízlivění), že 70 roků po událostech, kdy se říká, že právě o tom holokaustu víme tolik a že o tom antisemitismu víme relativně hodně, tak je to překvapení, šok možná znechucení. Možná také tázání sebe sama, jestli ta práce, kterou děláme má smysl, protože někdy z toho, co se děje na celém světě, na Slovensku taky, má člověk nějakou deziluzi, jak je to vůbec možné, když toho tolik víme, tolik jsme se zasadili o to, abychom věděli, že je vůbec

možné, že se něco takového stane. Že jsou lidi, kteří jsou blázni a že takoví lidé budou vždycky, to chápu. Ale ještě je ta přidaná starost, že jsem vnímala, že to není jen že existuje nějaká okrajová společnost, která vždycky bude mít nějaké rasistické představy, ale že bude i část společnosti, která bude lhostejná, protože se to stalo právě židům.

Tím jste odpověděla na mou další otázku, která zněla: **Myslíte si, že se cítí židovská komunita v Evropě ohrožena?** Tak jak zde zmiňujete, že se ti účastníci báli přijet. Že se opravdu báli a cítili se ohroženi to vypovídá samo za sebe.

Narůstají obavy z útoku v české a slovenské židovské komunitě, nebo je na našem území pro židovskou komunitu stále bezpečno?

Dneska víme, že se mluví o nárůstu antisemitismu v Česku a na Slovensku minimálně pokud jde o sociální síť. V posledních dvou letech, možná to bylo spojeno i s tou nešťastnou epidemií, kdy se mnohé předsudky vůči židům mísily s nějakými dezinformačními kanály, kde obrazy židů a obrazy, které jsme znali z holokaustu (židovskou hvězdu), začali používat některé části společnosti, které byli proti očkování až takovým způsobem. Mám pocit, že Česko a Slovensko jsou země relativně bezpečné i v porovnání se západní Evropou, ale asi bych se musela podívat na něco s čím bych to mohla porovnat, některé konkrétní údaje a některé vyjádření. Avšak jen z toho, jak u nás probíhají diskuse, které jsou i například s představiteli státu Izrael, nebo velvyslanci, se často diví tomu, že to u nás nezbudí nějakou diskusi v rámci studentů. Na rozdíl od západních kampusů, kde ta atmosféra a předpokládám z nějakých anekdotických informací, které mám, je víc vyostřená. Alespoň když já jsem organizovala nějaké aktivity u nás na Univerzitě Karlově, tak jsem kromě nějakých pár možná zdvihnutých obočích, nebo otázek nikdy nezažila ani protesty, že u nás bude velvyslanec státu Izrael. Takže mám pocit, že v porovnání s tím, co vidíme v západní Evropě, tak jsme relativně bezpečná země. Ale zase to určitě souvisí s tím, že ty židovské komunity jsou relativně malé. Minimálně se politici i v tom extrémním spektru od roku 2015 v Čechách a na Slovensku zaměřují na jiné menšiny, aby mobilizovali svou scénu.

Jak probíhá spolupráce mezi světovými lídry a hlavními židovskými představiteli na utlumení antisemitismu?

To bohužel nevím, ale předpokládám, že tam nějaká spolupráce je, pokud jde například o přijímání nebo advokacii některých norem nebo definicí antisemitismu. Tak toto chápu, že je nějaká nadnárodní aktivita.

Zabývala jste se někdy nějakým velkým případem konfliktu proti judaismu na území Evropy za posledních 30 let?

Velmi záleží, na jaké rovině to myslíte. Pokud to definujete jako fyzické konflikty, tak můžeme mluvit o tom, že docházelo k nějakým skinheadským útokům v 90. letech, které byly zaměřené proti židovským komunitám. Nebo příklady vandalismu, kde je jasně dané, že ty objekty, na které bylo zaútočeno, byly židovské. Pokud tam zahrnujete i nějaké verbální útoky, tak na sociálních sítích. Anebo to, co mně je bližší odborně, je nějaké popírání holokaustu a rozšiřování antisemitské literatury, která je trestná a kde můžeme sledovat to, jak k těmto případům dojde a jak to policie sleduje a vyšetřuje. Na Slovensku nedávno probíhal specializovaný trestný soud s jedním z největších antisemitů na Slovensku Marianem Magátem, který byl odsouzený. Tento člověk je autorem knihy Židokracie, kvůli které se tedy dostal do vězení. Ten jeho trestný soud byl sledovaný jedním z nejznámějších českých antisemitů

Pavlem Kamasou, který vydává časopis Radix. Jeho trestného stíhání (soudního procesu) se zúčastňovaly špičky té české neonacistické scény. Na účtech na sociální síti telegram jsou tito lidé propojeni a je vidět, jak si navzájem přeposílají zprávy a fotografie, volají si, diskutují. Pavel Kamas je častým hostem slovenského kulturblogu, tedy té části republiky, která se snaží nějak mluvit k mladým lidem atd. Takže myslím si, že v těchto špičkách této scény je to už poměrně propojené a bylo to vidět určitě na tom trestním soudu. Těchto příkladů je ale mnoho a záleží, jak měříte intenzitu toho antisemitismu. Pro mě ta intenzita není jen ta fyzická. Samozřejmě, že lidský život je nejdůležitější, ale taky intenzita v tom smyslu, kdo se toho dopustí. Když byl ve slovenském parlamentu ministr spravedlivosti Štefan Harabin, tak v jednom konfliktu v parlamentu řekl bývalému ministrovi spravedlivosti Danielovi Lipšicovi „Lipstein“. Tím chtěl evidentně říct, že jeho rodina je židovského původu. A je toto příklad antisemitismu? Podle mě ano, protože mu dával najevo, jako ministr spravedlivosti, že je vlastně žid. Co tím chci říct je, že jestli tyto postavy (lidé, kteří již mají politickou a společenskou úlohu) přistupují, ať už ze svého přesvědčení, nebo proto, že jsou jací jsou, k nějakým protižidovským nálepkám, tak si myslím, že to má výraznou váhu ve společnosti, větší, než když člověk pod anonymním nickem napíše něco na sociálních sítích. Vidíme, že ta společnost hrubne i kvůli tomu, že ta politická reprezentace k tomu přispívá.

Máme nějaké náboženské nebo etnické konflikty v Česku a na Slovensku?

Tak zase záleží, jak definujeme konflikt proti menšině nebo etniku. Zmínila bych ty odvěké konflikty, které jsou slovensko-maďarské a česko-německé. Potom od roku 2015 jsou to především konflikty, které jsou namířeny proti menšinám.